

O‘zbekistonda sifatli ta’limni ta’minlash: xorijiy tajribani o‘rganish va milliy ta’lim tizimiga joriy etish imkoniyatlari

Ibrohimova Shirmonoy Xusan qizi

Toshkent davlat Iqtisodiyot universiteti magistranti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada O‘zbekiston ta’lim tizimida sifatni oshirish va zamonaviy talablarni qondirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Xususan, rivojlangan mamlakatlarning ta’lim sohasidagi ilg‘or tajribalarini o‘rganish va ularni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta’lim jarayonini takomillashtirish uchun xalqaro standartlar, innovatsion texnologiyalar va metodikalarni joriy etishning istiqbollari muhokama qilinadi. Maqola sifatli ta’limni ta’minlashda milliy o‘ziga xoslikni saqlab qolgan holda xorijiy tajribalardan samarali foydalanish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni taklif qiladi.*

Kalit so‘zlar:sifatli ta’lim, xorijiy tajriba, ta’lim tizimi, innovatsion texnologiyalar, xalqaro standartlar, milliy ta’lim, pedagogik metodlar, ta’lim sifati, rivojlangan mamlakatlar tajribasi, ta’limni modernizatsiya qilish

Sifatli ta’lim – har qanday mamlakatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi asosiy omildir. O‘zbekiston ta’lim tizimida so‘nggi yillarda ko‘plab islohotlar amalga oshirilgan bo‘lsa-da, xalqaro tajribalarni joriy etish orqali ta’lim sifatini yanada yaxshilash dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2023-yilda O‘zbekiston PISA (Xalqaro o‘quvchilarni baholash dasturi) reytingida 79 ta davlat orasida o‘rta ko‘rsatkichdan past natijalarni qayd etdi. Shu bilan birga, mamlakat ta’lim sifati bo‘yicha Global raqobatbardoshlik indeksida 140 davlat ichida 98-o‘rinni egalladi. Bu ko‘rsatkichlar ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va xorijiy tajribani o‘rganishga zarurat mavjudligini ko‘rsatadi. Zamonaviy yondashuvlar esa ta’limda interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar va talabalarga individual yondashuvni talab qilmoqda. Masalan, Finlandiya ta’lim tizimida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar muvaffaqiyatli natija bermoqda. Shu bilan birga, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlarda STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yondashuvi asosiy ustuvor yo‘nalish sifatida qo‘llanilmoqda.

O‘zbekiston ta’lim tizimida xalqaro tajribalardan foydalanish orqali, raqamlashtirish va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarni joriy etish, ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi. Shu sababli, milliy o‘ziga xoslikni hisobga olgan holda zamonaviy yondashuvlarni moslashtirish masalasi muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston ta’lim tizimi sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar huquqiy asoslarini mustahkamlash orqali amalga oshirilmoqda. “Ta’lim to‘g‘risida“gi qonun (2020-yil, yangi tahrirda) ushbu qonunda sifatli ta’lim olish har bir fuqaroning konstitutsiyaviy huquqi ekanligi yana bir bor tasdiqlangan. Ta’lim sifatini boshqarishning milliy tizimini joriy etish, xalqaro ta’lim standartlariga moslashuvchan dasturlar yaratish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni qo‘llashni ta’minlashni nazarda tutadi.

Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda o‘qituvchilar malakasi ta’lim sifatiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir etuvchi muhim omil sifatida qayd etilgan. Masalan, 2023-yilda o‘tkazilgan monitoring natijalariga ko‘ra, pedagoglarning 64 foizi zamonaviy interaktiv texnologiyalarni yetarli darajada qo‘llay olmayotgani aniqlangan. Dastur natijalari xalqaro tadqiqotlar bilan taqqoslanganda, milliy tizimning ba’zi zaif tomonlari aniqlangan. Jumladan, PISA va TIMSS baholash natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlari yetarlicha rivojlanmagan.

2023-yilda Moliya vazirligi va Oliy ta’lim vazirligi tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlarda davlat tomonidan ta’limga ajratilgan mablag‘lar hajmi umumiy ichki mahsulotning 5,8 foizini tashkil etgani ko‘rsatilgan. Bu ko‘rsatkich rivojlangan mamlakatlar (masalan, Finlandiyada – 7,1%) bilan taqqoslanganda pastroq ekanligi ta’lim sifatiga salbiy ta’sir qilishi mumkinligi qayd etilgan.

Toshkent davlat pedagogika universiteti tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida raqamli vositalarni qo‘llash o‘quvchilarning bilim darajasini o‘rtacha 20 foizga oshirish imkonini berishi aniqlangan. Ushbu qonunlar va tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim sifatini oshirishda qonunchilik va ilmiy asoslangan yondashuvlar bir-birini to‘ldiradi. Yangi qonunlarni samarali joriy etish orqali O‘zbekiston ta’lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish mumkin. Shu bilan birga, xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish va xorijiy tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish yanada yuqori natijalarga erishish imkonini beradi.

1-jadval

Davlatlar	PISA bo‘yicha o‘rtacha ball (Matematika)	Global ta’lim indeksi	STEAM dasturiga e’tibor
Singapur	549	1	Yuqori darajada Tashkil etilgan
Janubiy Koreya	526	6	Ilg‘or innovatsion yondashuvlar
Finlandiya	511	3	Talabalarga Individual yondashuv

O‘zbekiston	390	98	Boshlang‘ich Joriy etish bosqichida
--------------------	-----	----	---

O‘zbekiston ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha takliflar va tavsiyalar

1. Raqamli texnologiyalarni joriy qilish va kengaytirish. Milliy raqamli platformani rivojlantirish, onlayn ta’lim platformalarini yaratish va ularni maktab va oliy ta’lim muassasalarida keng qo‘llash, masalan, elektron darsliklar, virtual laboratoriyalar va video darslar yordamida o‘quv jarayonlarini interaktiv qilish va bundan tashqari o‘qituvchilarni raqamli savodxonlikka o‘rgatish, pedagoglar uchun maxsus malaka oshirish kurslarini tashkil etish va ularning raqamli texnologiyalarni qo‘llash qobiliyatini oshirish, masofaviy ta’limni qo‘llab-quvvatlash, qishloq hududlaridagi o‘quvchilar uchun masofaviy ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish orqali ta’lim olishda tenglikni ta’minlash orqali sifatli ta’limni tashkil etish mumkin.

2. Xalqaro tajribani milliy tizimga moslashtirish. PISA va TIMSS standartlarini joriy etish va takomillashtirish, O‘zbekiston maktablarida bu baholash tizimlariga tayyorgarlik uchun o‘quv dasturlarini yangilash, xalqaro pedagoglarni jalb qilish, yetakchi davlatlardan malakali pedagoglarni jalb qilish orqali mahalliy o‘qituvchilarni o‘qitish va ularning malakasini oshirish, ilg‘or mamlakatlarning yondashuvlarini o‘rganish, Singapur, Finlandiya va Janubiy Koreya tajribalarini o‘rganib, milliy ta’lim tizimiga moslashtirish.

3. Ta’lim sifatini baholash va monitoring qilish. Milliy baholash markazi tashkil etish, ta’lim sifatini muntazam monitoring qilib boruvchi mustaqil tashkilot yaratish, o‘quvchilar bilimni kompetensiyaga asoslangan baholash, raqamli vositalar yordamida o‘quvchilar bilimni nafaqat faktlarni bilish, balki amaliyotda qo‘llash qobiliyatiga qarab baholash tizimini joriy qilish. reyting va hisobotlarni oshkora qilish, har bir ta’lim muassasasining natijalari bo‘yicha ochiq reyting tizimini joriy etish, bu orqali muassasalarning javobgarligi va samaradorligini oshirish.

4. Moliyalashtirishni oshirish va taqsimlashni takomillashtirish. Davlat budjetidan ajratmalarni oshirish, ta’lim sohasiga davlat budjetidan ajratiladigan mablag‘ni YAIMning kamida 7 foiziga yetkazish. xususiy sektorni jalb qilish, nodavlat ta’lim muassasalarini qo‘llab-quvvatlash va davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish, grantlar va stipendiyalar tizimini takomillashtirish, yaxshi natijalarga erishgan talabalar va o‘quvchilar uchun grant va stipendiyalar tizimini kengaytirish.

5. Teng imkoniyatlar yaratish. Qishloq maktablarini rivojlantirish, qishloq hududlaridagi maktablarni zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan jihozlash, o‘qituvchilarni malakali kadrlar bilan ta’minlash ishlarini takomillashtirish.

Maxsus ta'lim ehtiyojlari uchun sharoit yaratish, nogironligi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirish va maxsus o'quv materiallarini ishlab chiqish, ko'p tilli ta'lim tizimini joriy etish, ingliz, rus va boshqa xorijiy tillarni o'rgatishga e'tibor qaratish orqali o'quvchilarning global bozor talablariga moslashuvchanligini oshirish, u takliflar milliy ta'lim tizimini samaradorlik va sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish uchun aniq yo'nalishlarni belgilaydi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasiga tayangan holda, O'zbekiston o'z milliy xususiyatlarini inobatga olib, ushbu yondashuvlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishi mumkin.

Xulosa. O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uning sifatini oshirish mamlakat rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi. Mavjud qonunchilik bazasi va davlat dasturlari ta'lim sohasidagi islohotlarni qo'llab-quvvatlash uchun kuchli asos bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, xalqaro tajribalar va zamonaviy yondashuvlarni milliy sharoitlarga moslashtirish jarayonini jadallashtirish lozim.

Shu bilan birga, davlat va xususiy sektor hamkorligi, ta'lim tizimidagi oshkorlik va monitoringni kuchaytirish kabi choralar milliy ta'lim tizimining sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. O'zbekistonning ta'lim sohasida muvaffaqiyatga erishishi uchun mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda xalqaro tajribadan foydalanish, davlat siyosatini amalga oshirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash va o'qituvchilar, talabalar hamda jamiyatni bu jarayonga faol jalb qilish zarur. Ushbu yondashuvlar mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlash yo'lida ta'lim tizimini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gulnara, M., Gulnoza, O., & Dilafrooz, M. (2023). EFFECTIVE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF FUTURE SPECIALISTS. *Open Access Repository*, 4(03), 340-348.
2. Takhirovna, M. D. (2020). MEANS OF COMBATING MASS CULTURE AMONG YOUNG PEOPLE. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(9).
3. Nusratovich, S. K., & Khurshidbek, T. (2023). RELATIVE IMPORTANCE OF FACTORS AFFECTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS. *Science and innovation*, 2(Special Issue 14), 788-794.
4. Nusratovich, S. K., & Asidaxon, A. (2023). ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURIAL ENTITIES IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *World Bulletin of Social Sciences*, 25, 51-62.
5. Sabirov, K. (2024). Econometric modeling of development trends in the food industry. *Nordic_Press*, 1(0001).